

მარიამ გაიპარაშვილი*

ჯანმრთელობის დაზიანების შემთხვევაში მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრა

სტატიაში განხილულია მორალური ზიანის ანაზღაურების სპეციფიკა და გამოთვლის წესი ჯანმრთელობის დაზიანების შემთხვევაში. აქვე, მოყვანილია საერთო სასამართლოების პრაქტიკიდან განმარტებები და გადანყვეტილებები, სადაც მკაფიოდ ჩანს ის ხარვეზები და არათანმიმდევრული მიდგომა, რასაც კანონის ბუნდოვანი ჩანაწერი განაპირობებს.

ასევე, სტატიაში მოცემულია შედარებისამართლებრივი კვლევის შედეგები. კერძოდ, შესწავლილია შემდეგი ქვეყნების კანონმდებლობა და პრაქტიკა, ავსტრია, აშშ, ბელგია, ბულგარეთი; გაერთიანებული სამეფო, გერმანია, ესპანეთი, სლოვაკეთი, უნგრეთი, ხორვატია, საბერძნეთი, ესტონეთი, ლიეტუვა, ლატვია, პორტუგალია, ფინეთი.

საკვანძო სიტყვები:

კომპენსაცია, რაოდენობა, დელიქტი.

1. შესავალი

ზიანის ანაზღაურების გამოთვლის წესი და მისი ფილოსოფიური დატვირთვა, სათავეს არისტოტელეს „ნიკომაქეს ეთიკიდან“ იღებს.¹ ამჟამადაც, ბევრი მეცნიერი მიიჩნევს, რომ „გამასწორებელი“ ზიანის ანაზღაურება უნდა იყოს დელიქტური სამართლის საყრდენი. თუმცა, ისინი უმცირესობაში არიან და დელიქტებისადმი წმინდად ეკონომიკური პერსპექტივით ყურება უკუგდებულობს.² ამაზე მეტყველებს მორალური ზიანის ანაზღაურების ფართოდ გავრცელებული პრაქტიკა, რაც ემყარება როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო სამართლის პრინციპებს.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-13 მუხლი სახელმწიფოებს ავალდებულებს ეფექტურად დაიცვან კონვენციიდან გამომდინარე უფლებები. უფლება ეფექტურ დაცვის საშუალებაზე არის დამხმარე უფლება. მე-13 მუხლიდან გამომდინარე სახელმწიფოებს შესაძლოა დაეკისროთ ვალდებულება მიიღონ ახალი რეგულაციები, რომელიც უზრუნველყოფს მე-13 მუხლიდან გამომდინარე ვალდებულებების შესრულებას.³ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, მორალური ზიანი, როგორც კომპენსაციის სახე უნდა იყოს შიდა კანონმდებლობით ხელმისაწვდომი, როგორც ეფექტური დაცვის საშუალება და ეს ვალდებულება ამ შემთხვევაში მოიაზრება მე-13 მუხლიდან გამომდინარე.⁴

წინამდებარე ნაშრომი დაკონკრეტებულია და განიხილავს, მხოლოდ დელიქტის შედეგად ჯანმრთელობის დაზიანების შემთხვევაში მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრის საკითხს.

* ვანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მონვეული ლექტორი, დოქტორანტი. <https://orcid.org/0009-0000-9873-8326>.

¹ არისტოტელე, ევდემოსის ეთიკა, ნიგნი IV, მერანი, 2016, 105-106.

² Levmore S., Foundations of Tort Law, Foundation Press / Thomson Reuters, 1994, 61-62.

³ Grabenwarter C., European Convention on Human Rights: Commentary, Bloomsbury Publishing, 2014, 328.

⁴ Keenan v. United Kingdom, [2001] ECHR (no. 27229/95), §130; Kontrova v Slovakia, [2007] ECHR (no. 7510/04), §64; Poghosyan a Baghdasaryan v Armenia, [2012] ECHR (no. 22999/06), §46.

ნაშრომის პირველი თავი აანალიზებს ქართული სამართლის მიდგომას მორალური ზიანის ოდენობასთან დაკავშირებით. რა არის ოდენობის განსაზღვრის კრიტერიუმები და რამდენად თანმიმდევრულია სასამართლო პრაქტიკა. მეორე თავი ეთმობა შედარებითსამართლებრივ კვლევას და აანალიზებს სხვა ქვეყნების კანონმდებლობასა და პრაქტიკას მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრის თაობაზე. ბოლო თავი არის შემაჯამებელი და ითვალისწინებს კვლევიდან გამოკვეთილ რეკომენდაციებს.

2. ქართული სამართლის მიდგომა მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრის თაობაზე

ფიზიკური ტკივილისა და ტანჯვისთვის არაქონებრივი (მორალური) ზიანის თანხის ოდენობის განსაზღვრა საქართველოს სასამართლოსათვის ერთ-ერთ დიდ გამოწვევას წარმოადგენს. ეროვნული კანონმდებლობა დელიქტით დაზარალებულს აძლევს მორალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის შესაძლებლობას. თუმცა, კანონმდებელი არ ადგენს იმ კრიტერიუმს, რომლითაც უნდა დადგინდეს მორალური ზიანის ანაზღაურების ფარგლები.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 413-ე მუხლი მხოლოდ გონივრულ და სამართლიან ანაზღაურებაზე უთითებს. შესაბამისად, აღნიშნული საკითხი სასამართლოს შეფასებითი მსჯელობის საგანია და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, თავად შემთხვევის სპეციფიკის გათვალისწინებით ხდება.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას მხედველობაშია მისაღები:⁵

- დამდგარი ზიანის სიმძიმე;
- დაზარალებულის სუბიექტური დამოკიდებულება მორალური ზიანის მიმართ;
- განცდების ინტენსივობა;
- შელახული უფლების მნიშვნელობა;
- მოცულობა განისაზღვრება როგორც დამდგარი ზიანის სიმძიმის, ისე ბრალის ხარისხის მიხედვით;
- მორალური ზიანის ანაზღაურება სასამართლოს მიერ ფულადი ფორმით განისაზღვრება ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისაგან დამოუკიდებლად;რ
- კომპენსაციის ოდენობა არ უნდა იყოს უსაშველოდ გაზრდილი და კონკრეტული ქვეყნის ეკონომიკურ შესაძლებლობებს მოწყვეტილი;
- როგორი დიდიც არ უნდა იყოს კომპენსაცია, იგი მაინც ვერ აღუდგენს დაზარალებულს ხელყოფამდე არსებულ სულიერ მდგომარეობას, მორალური ზიანის ანაზღაურების უმთავრეს მიზანს არ წარმოადგენს ხელყოფილი უფლებების რესტიტუცია, რადგან მიყენებულ ზიანს ფულადი ეკვივალენტი არ გააჩნია;
- მისი მიზანია არამატერიალური სიკეთის ხელყოფით გამოწვეული ტანჯვის შემსუბუქება, ნეგატიური განცდების სიმძიმისა და ინტენსივობის შემცირება.⁶

⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2019 წლის 16 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე ბს-327-309(2კ-07); საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2012 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე ბს-78-78(კ-12).

⁶ იქვე.

კანონში მორალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობის თაობაზე დამატებითი კრიტერიუმების არარსებობა, პრაქტიკაში ბევრ გამონწევას წარმოშობს. სასამართლოები არ არიან შეჯერებული ზოგად კრიტერიუმებზეც კი, რაც მსგავს შემთხვევებში განსხვავებულ შედეგს იძლევა. მსხვერპლი კი მთლიანად მინდობილია მოსამართლის სუბიექტურ შეხედულებას ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას. აქედან გამომდინარე, არაერთ გადაწყვეტილებაში სასამართლო სისტემა ან არათანმიმდევრულია, ან/და არაპროპორციულად მცირე ოდენობას განსაზღვრავს. საილუსტრაციოდ, მორალური ზიანის თაობაზე რამდენიმე საქმის განხილვაც საკმარისია:

– დაზარალებულმა მიიღო მძიმე დამწვრობა და დასჭირდა სასმენი აპარატის გამოყენება. ნიშნდობლივია ისიც, რომ ის მუსიკის პედაგოგი იყო და სმენის დაკარგვის შემდეგ ის შრომისუუნაროდ იქცა. სასამართლომ მორალური ზიანის სახით 4,000 ლარის განსაზღვრა მიიჩნია გონივრულად.⁷

– დაზარალებულმა დაკარგა ორივე ზედა კიდური, პირველმა ინსტანციამ მოსარჩელი-სათვის ზიანის სამართლიან კომპენსაციად 100 000 ლარი მიიჩნია, საკასაციო სასამართლომ კი 300 000 ლარი. სასამართლომ განმარტა, რომ ვალდებულება გამომდინარეობს იმ დელიქტური პასუხისმგებლობიდან, რომლის გამოც ჯერ კიდევ მოზარდობის პერიოდში ფიზიკური დანაკარგი -კიდურების ამპუტაცია და ფსიქოლოგიური ტანჯვა განიცადა, რაც მისთვის მიყენებული დაზიანებების ფიზიკურად გამოხატული სახისა და ემოციურად (ფსიქოლოგიურად) მუდმივად გადასალახი დაბრკოლებებიდან გამომდინარე, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში და პერიოდულად იჩენს თავს.⁸

– დაზარალებულს (9 წლის ბავშვი) მიყენებული დაზიანების გამო ერთი ხელის ამპუტირება ჩაუტარეს, ხოლო მეორე ხელი უფუნქციო გახდა. სასამართლოს მიერ მოპასუხისათვის მორალური ზიანის სახით დაკისრებულ იქნა 100,000 აშშ დოლარი.⁹

– სანარმოო ტრავმის მიღების შემდეგ დაზარალებულმა 100% დაკარგა შრომის უნარი და იქცა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირად (ქვედა კიდურების დაკარგვა). სასამართლოს გადაწყვეტილებით, მორალური ზიანის სახით 50,000 ლარი განისაზღვრა.¹⁰

– ავტოსაგზაო შემთხვევის შედეგად, დაზარალებულს აღენიშნებოდა თავის ტვინის მძიმე დაზიანება, რის გამოც ის შეზღუდული შესაძლებლობის პირად იქცა. სასამართლოს გადაწყვეტილებით, მორალური ზიანის სახით 7,000 ლარი განისაზღვრა.¹¹

– ავტოსაგზაო შემთხვევის შედეგად, დაზარალებულს დაუზიანდა როგორც თავის ტვინი, ასევე, მთელი სხეული, მრავლობითი მოტეხილობებით. სასამართლოს გადაწყვეტილებით, მორალური ზიანის სახით 5,000 ლარი განისაზღვრა.¹²

⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო პალატის 2018 წლის 10 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-660-660-2018.

⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 23 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-543-518 2016.

⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატა 2003 წლის 22 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-43-745-03.

¹⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 1 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-756-717-2013.

¹¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 4 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-762-818-2011.

¹² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 24 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-238-2019.

– არასწორი დიაგნოზის გამო, პაციენტის ჯანმრთელობის მდგომარეობა მნიშვნელოვნად დამძიმდა. ამასთან, მას ჩაუტარდა არასაჭირო ოპერაცია. მორალური ზიანის რანაზღაურების რსაკითხის რგანხილვისას, რსასამართლომ მოსარჩელის მდგომარეობასთან ერთად, შეაფასა მოპასუხის ქონებრივი მდგომარეობაც. რადგან მორალური ზიანი „არ შეიძლება იქცეს მოპასუხის ერთგვარ სასჯელად, რომელიც შეწყვეტს მის საქმიანობასა და ფუნქციონირებას.“ მორალური ზიანი განისაზღვრა 20,000 ლარის ოდენობით.¹³

– სტომატოლოგის მიერ ჩატარებული არასწორი მკურნალობის გამო, პაციენტმა დაკარგა ჯანსაღი კბილები. მორალური ზიანის სახედ განისაზღვრა 2,000 ლარი.¹⁴

– ავტოსაგზაო შემთხვევის გამო, პირს დაუზიანდა თავის ქალა (მარჯვენა ნახევარსფერო შეუცვალეს პლასტიკით) და ხერხემალი. მორალური ზიანი განისაზღვრა 7,000 ლარის ოდენობით.¹⁵

– მსჯავრდებულს არაჯეროვანი სტენტირების გამო მიადგა ზიანი – იგი იყო იძულებული ეთმინა გაუსაძლისი ტკივილი, რის გამოც მან რამდენჯერმე თვითდაზიანებაც მიიყენა. ამასთან, მას თანხმობა მკურნალობის მეთოდებზე არ განუცხადებია, რადგან ექიმმა არაფერი შეატყობინა. სააპელაციო სასამართლომ მორალური ზიანის ოდენობად განსაზღვრა 3,000 ლარით. უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა გადანყვეტილება, რადგან ვერ დასტურდებოდა მიზეზობრივი კავშირი სტენტირებასა და ტკივილებს შორის.¹⁶

– სამედიცინო შეცდომის შედეგად პირმა დაკარგა თირკმელი. სააპელაციო სასამართლომ მორალური ზიანის ოდენობა 5,000 ლარით განსაზღვრა.¹⁷

– ბავშვს საზაფხულო სკოლაში არ გაენია დროული სამედიცინო მომსახურება. მას ხელი ჰქონდა მოტეხილი და რამდენიმე დღის განმავლობაში უწევდა ფიზიკური ტკივილის მოთმენა. სასამართლომ მორალური ზიანის ოდენობა 3,000 ლარით განსაზღვრა.¹⁸

როგორც განხილულმა საქმეებმა ცხადყო, სასამართლო ზოგ შემთხვევაში მორალური ზიანის ოდენობად ძალიან მცირე თანხებს განსაზღვრავს. მაგალითად, 4,000 ლარი მიაკუთვნა ხანძრის მსხვერპლს, რომლისთვისაც ზიანი იყო განსაკუთრებით მტანჯველი როგორც ფიზიკურად, ასევე, ემოციურადაც. მან დაკარგა სმენა, შესაბამისად, შემცირდა მისი ცხოვრებით ტკბობის ხარისხი და ასევე იქცა შრომისუუნაროდ. აქედან გამომდინარე, სასამართლოს არ უხელმძღვანელია სათანადო კრიტერიუმებით.

ამასთან, სასამართლო არ აკეთებს დიფერენცირებას, დელიქტის თუ რა ფორმამ გამოიწვია ზიანი და ამის მიხედვით არ განსაზღვრავს ოდენობას. მაგალითად, სამედიცინო შეცდომის შედეგად პირმა თირკმელი დაკარგა და სასამართლომ მორალური ზიანის ოდენობად 5,000 ლარი განსაზღვრა. თირკმლის გარეშე ცხოვრება მნიშვნელოვნად ამცირებს ცხოვრე-

¹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 22 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-1102-1038-2015.

¹⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 9 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-714-677-2013.

¹⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 14 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-95-90-2013.

¹⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 11 მაისი გადაწყვეტილება საქმეზე ას-111-111-2018.

¹⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 1 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-247-237-2013.

¹⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 11 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-669-2019.

ბის ხარისხს და სამედიცინო პერსონალს განსაკუთრებული გულისხმობა და ყურადღება ევალება. ეს ფაქტები ოდენობის განსაზღვრისას არ იყო მხედველობაში მიღებული.

დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ ავტოსაგზაო შემთხვევის შედეგად დამდგარი დელიქტისათვის მორალური ზიანის თანხა მსგავსია ყველა გადაწყვეტილებაში. ამ შემთხვევებში სასამართლო ცდილობს საერთო კრიტერიუმებით იხელმძღვანელოს და თანხის რაოდენობა ყველა საქმეში მსგავსი იყოს. თუმცა, ეს თანაბარი და ბლანკეტური მიდგომა უთანასწორო შედეგს ქმნის, რადგან დროებითი ეფექტის მქონე ზიანისთვის და, ასევე, ისეთი ზიანისთვის, რომელიც სამუდამოდ ინვესტს შესაძლებლობის შეზღუდვას 7,000 ლარის დაკისრება, არ არის პროპორციული და ვერ ასრულებს კომპენსატორულ ფუნქციას.

ნიშანდობლივია ისიც, რომ სასამართლო არ მსჯელობს ზიანის მიყენების გარემოებებზე და არც განცდილ ტკივილსა და ტანჯვაზე. ზემოთ დასახელებული ერთ-ერთი საქმე ეხებოდა მსჯავრდებულისთვის არასათანადო სამედიცინო მომსახურებას და მის მიერ ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე განცდილ ტანჯვას. სასამართლომ მორალური ზიანის ოდენობა განსაზღვრა 3,000 ლარის ოდენობით. მსგავსს საქმეებს, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, კონვენციის მე-3 მუხლის (არაადამიანური მოპყრობის აკრძალვა) კონტექსტში განიხილავს, რაც განსაკუთრებით მძიმე დარღვევაა. ეს დასკვნა კი შედეგობრივად აისახება მორალური ზიანის ოდენობაზე. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში ეს საკითხები არ შეუფასებია.

ამასთან, სასამართლო საკმაოდ მკაცრად აფასებს ბავშვებისთვის მიყენებულ ზიანს, რომელმაც შესაძლებლობის ხანგრძლივი/მუდმივი შეზღუდვა გამოიწვია და მოპასუხეს დიდი ოდენობით თანხის გადახდას აკისრებს.

3. შედარებითი ანალიზი – მორალური ზიანისთვის განსაზღვრული ოდენობა

მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას ქვეყნებს განსხვავებული მიდგომები აქვთ:

- ქვეყნების ნაწილი კანონმდებლობით მხოლოდ კრიტერიუმებს ადგენს და ოდენობის საკითხს, მთლიანად მოსამართლის მიხედულებას ანდობს;
- არსებობს ქვეყნები, რომლებიც თანაბარი მოპყრობის უზრუნველსაყოფად სახელმძღვანელო პრინციპებს შეიმუშავენ, სადაც სქემით განსაზღვრავს, ზიანის ხარისხებს და ოდენობებს;
- მესამე ჯგუფს მიეკუთვნება ქვეყნები, რომელიც კანონმდებლობით ადგენს მორალური ზიანის ზედა ზღვარს, რათა თავიდან იქნეს აცილებული განსხვავებული მოპყრობის საფრთხე.

3.1. ამერიკის შეერთებული შტატები

კოლუმბიის შტატში, დადგენილი პრაქტიკის თანახმად, მოსამართლე ნაფიც მსაჯულებს მიუთითებს, თუ რა უნდა მიიღონ მხედველობაში მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას.¹⁹ ამერიკის შეერთებულ შტატებში ხშირია მორალური ზიანის განსაკუთრებით

¹⁹ *Allstate Ins. Co. v. Ramos*, (D.C. 2001), 782 A.2d 280, 282: „The extent and duration of any physical injury sustained by the Plaintiff, the effects that any physical injury have on the overall and physical and emotional

მაღალი ოდენობის განსაზღვრა, რადგან მხედველობაში მიიღება ის ფიზიკური და ემოციური ტანჯვა, რაც ფიზიკურ დაზიანებას ან დელიქტის სხვა სახეს შესაძლოა მოჰყვეს.

თუმცა, ქვეყანაში არ არსებობს ერთიანი მიდგომა და შტატების პრაქტიკა ერთმანეთისგან საკმაოდ განსხვავებულია. ამერიკის შეერთებული შტატები არის ერთადერთი ქვეყანა, რომელიც ზემოთჩამოთვლილ სამივე ჯგუფის კრიტერიუმებს აკმაყოფილებს. მაგალითად, ნიუ-ჰემფშირის უზენაესმა სასამართლომ, მორალური ზიანის ოდენობის შემზღვევლი ნორმა (ზედა ზღვარი იყო დაწესებული \$875,000) არაკონსტიტუციურად ცნო.²⁰ ანალოგიური პრეცედენტი არსებობს ვაშინგტონის უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში.²¹ თუმცა, არსებობს რამდენიმე შტატი, რომელიც ზღუდავს მორალური ზიანის ოდენობას და რაოდენობები ერთმანეთისგან მნიშვნელოვნად განსხვავდება.²²

3.2. გაერთიანებული სამეფო

აშშ-სგან განსხვავებით, ინგლისში სპეციალური საპარლამენტო ორგანოს (Law Commission) მიერ შემოღებულ იქნა სახელმძღვანელო დოკუმენტი, რომელიც ეხმარება მოსამართლეს მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრაში. დოკუმენტში განხილულია სადავო საკითხები და მოცემულია ზიანისთვის დასაკისრებელი მაქსიმალური და მინიმალური თანხები, რომელიც გამომდინარეობს სხვადასხვა ფაქტორიდან.²³ ამ საკითხზე კომისიამ ჯერ სამუშაო 70-იან წლებში ჩაატარა და რეკომენდაციები გამოსცა.²⁴ შემდეგ 90-იან წლებში იმუშავა სამაგალითო ზიანის (Exemplary) არსზე და 1997 წელს გამოაქვეყნა ანგარიში, რომელიც არ იქნა გაზიარებული.²⁵ 1999 წელს კი შეაფასა ფიზიკური ზიანის შემთხვევაში სამედიცინო მოვლის ხარჯები.²⁶

გარდა ცხრილებისა, ეს დოკუმენტი წარმოადგენს ერთგვარ განზოგადებას და თავს უყრის ამ საკითხის შესახებ ყველა მნიშვნელოვან გადანყვეტილებას, რომელიც გამიჯნულია ზიანის ფორმის/შემთხვევების მიხედვით და ხაზს უსვამს იმ საკითხებს, რაც ოდენობის განსაზღვრისას უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული. მაგალითად, ასაკი, ტკივილის ინტენსივობა, პროფესიაში ხელშეშლა, შეზღუდული შესაძლებლობის მდგომარეობა, ცხოვრების ხარისხის დაქვეითება და სხვა. აღნიშნული დოკუმენტი არ მოიცავს მშრალად რაოდენობის ჩამონათვალს, არამედ აკეთებს პრაქტიკის ანალიზს და იკვლევს სხვა ქვეყნების პრეცედენტებს.

რაოდენობის განსაზღვრის პასუხისმგებლობა აიღო სპეციალურმა ორგანომ (Judicial Studies Board, 2011 წლის რეფორმის შემდეგ Judicial College-მა ჩაანაცვლა). რაოდენობის გა-

well-being of the Plaintiff. Any physical pain and emotional distress that the Plaintiff has suffered in the past. Any inconvenience that the Plaintiff has experienced. Any medical expenses incurred by the Plaintiff. Any loss of earnings incurred by the Plaintiff".

²⁰ Brannigan v. Usitalo, (N.H. 1991), 587 A.2d 1232.

²¹ Sofie v. Fibreboard Corporation, (Wash. 1989), 771 P.2d 711.

²² Plosser W. M., Sky's The Limit? A 50-State Survey Of Damages Caps And The Collateral Source Rule, Mondaq, 2018.

²³ 1995 წელს გამოქვეყნებული დოკუმენტი, Damages for Personal injury: non-pecuniary loss, A Consultation Paper, Law Commission Consultation Paper No140; დასკვნა LC257.

²⁴ <<https://bit.ly/3aTirEx>> [20.08.2023].

²⁵ <<https://bit.ly/3MNplmT>> [20.08.2023].

²⁶ <<https://bit.ly/3txs4zz>> [20.08.2023].

იდლაინი პირველად 1992 წელს გამოიცა, რომელიც როგორც წესი ყოველწლიურად ახლდება.²⁷ დოკუმენტი დამხმარე ხასიათისაა და არ აქვს მბოჭავი ძალა.

ცხრილში დაზიანებები სიმძიმის კატეგორიების მიხედვით არის დაყოფილი, მაგალითად, დაზიანება, რომელმაც სიკვდილი გამოიწვია, შიდა ორგანოების დაზიანება, ან სახის ტრავმა და ასე შემდეგ. ხოლო, შემდეგ თითოეული კატეგორიის ფარგლებში გამოყოფილია თითოეული სპეციფიური ზიანი, მაგალითად, ტვინის დაზიანება.

თანხის ოდენობები, როგორც წესი, წლების მიხედვით იზრდება. მაგალითად, მძიმე ფსიქიატრიული ზიანი მე-10 გამოცემაში £36,000-£76,000 იყო,²⁸ მე-14 გამოცემაში £43,000-£92,000,²⁹ ხოლო, მე-15 გამოცემაში £46,000-£98,000. 2022 წელს გამოიცა მე-16 გამოშვება, სადაც გაიზარდა თანხების ოდენობა და ის პასუხობს ინფლაციის გამოწვევებს, ასევე, დაემატა ახალი კატეგორიები, მაგალითად, სექსუალური ძალადობის შემთხვევებზე.³⁰

3.3. ბელგია

ბელგიის კანონმდებლობა, უკანონო ქმედებით მიყენებული მორალური ზიანის რაოდენობას საკანონმდებლო დონეზე არ აწესრიგებს. თანხის ოდენობას ყველა მოსამართლე, შინაგანი რწმენის მიხედვით საზღვრავს. თუმცა, არსებობს წინასწარ შემუშავებული ცხრილი რაოდენობების თაობაზე, რომელიც არ არის სავალდებულო ძალის და უფრო მეტად დამხმარე სახელმძღვანელოა.³¹

3.4. უნგრეთი

უნგრეთის კანონმდებლობაში³² არსებობს სპეციალური ჩანაწერი, რომელიც სახელმწიფოს უკანონო ქმედების შემთხვევაში მორალური ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას აწესებს.³³

ამასთან, სამოქალაქო კოდექსი აწესრიგებს რესტიტუციის საკითხებს.³⁴ 2:52 სექციის თანახმად, თანხის ოდენობას განსაზღვრავს მოსამართლე, რომელიც მხედველობაში იღებს დარღვევის სიმძიმეს, ქმედება განხორციელდა ერთხელ თუ რამდენჯერმე, პასუხისმგებლობის სიმძიმეს, ქმედების ზეგავლენას როგორც დაზარალებულზე, ასევე მის გარემოზე.³⁵ 2:53

²⁷ <<https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/training-support/judicial-college/governance/>> [20.08.2023].

²⁸ 10th edition of the Judicial College Guidelines for the Assessment of General Damages in Personal Injury Cases (JC Guidelines).

²⁹ 14th edition of the Judicial College Guidelines for the Assessment of General Damages in Personal Injury Cases (JC Guidelines).

³⁰ Judicial College Guidelines 16th Ed.

³¹ ECPRD (The European Centre for Parliamentary Research and Documentation), Request n°: 4213, ბელგიის პარლამენტის პასუხი.

³² Fundamental Law, <http://njt.hu/translated/doc/TheFundamentalLawofHungary_20190101_FIN.pdf> [20.08.2023].

³³ „...Everyone shall have the right to demand compensation, as specified in an act of Parliament, for damages unlawfully caused by the authorities in discharging their duties.“ (Article XXIV para 2)

³⁴ Civil Code sets forth both the Restitution (Section 2:52-2:53) and the liability for the actions of public authorities which latter is the special form of liability. The general liability rules (see Section 6:518-534) are also applicable, <http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=159096.370225> [20.08.2023].

³⁵ (3) The court shall determine the amount of restitution in one sum, taking into account the gravity of the infringement, whether it was committed on one or more occasions, the degree of responsibility, the impact of the infringement upon the aggrieved party and his environment.

სექცია კი სპეციალურად ადგენს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას, თუ პირს პიროვნული უფლებები (*personality rights*) დაერღვა.

შესაბამისად, ადმინისტრაციული და სამოქალაქო წესით ასანაზღაურებელ მორალურ ზიანს არ აქვს თანხის ზედა ზღვარი განსაზღვრული. თუმცა, ქვეყნის კანონმდებლობა დამოუკიდებლად გამოყოფს, სისხლის სამართლის პროცესუალურ დარღვევებს, სადაც თანხის განსაზღვრისთვის გარკვეული გაიდლაინები არსებობს. მაგალითად, კანონი ადგენს კომპენსაციის წესს, თუ პირი არასწორად ცნეს დამნაშავედ და აღუკვეთეს თავისუფლება.³⁶ მხედველობაში მიიღება თავისუფლების აღკვეთის ხანგრძლივობა. სპეციალური კანონის თანახმად, თავისუფლების აღკვეთისთვის მორალური ზიანი სპეციალური წესით გამოითვლება, რომელიც 3500-7000 HUF შორის მერყეობს.³⁷

3.5. ავსტრია

ავსტრიის კანონმდებლობა არ აკონკრეტებს მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრის წესს. თუმცა, არსებობს ერთი გამონაკლისი ეს არის არასწორი მსჯავრდებისთვის, რომელსაც მოჰყვა თავისუფლების აღკვეთა. კანონმდებლობა განსაზღვრავს დაკავებული დღისთვის მაქსიმუმ 50 ევროს მორალური ზიანის სახით.³⁸

მორალური ზიანის ოდენობას მოსამართლე შინაგანი რწმენის მიხედვით და კრიტერიუმების მიხედვით წყვეტს: ემოციური და ფიზიკური ტანჯვის სიმძიმე, ხანგრძლივობა და ინტენსივობა. თუმცა, ამ კრიტერიუმების მიუხედავად, ოდენობის განსაზღვრისას სუბიექტური ელემენტი გადამწყვეტი.³⁹

ავსტრიის სასამართლო ეცადა სუბიექტური ელემენტი ობიექტური შეფასებით დაებალანსებინა. ამ მიზნით, სასამართლომ დაიწყო ყოველწლიურად სტატისტიკური მონაცემების წარმოება, რომელიც ასახავდა ზიანის სახეს და გაცემული კომპენსაციის ოდენობას.⁴⁰ დამხმარე ცხრილში ჩამოთვლილია ტანჯვის სიმძიმე (ძლიერი, საშუალო, მსუბუქი) ასევე მისი ხანგრძლივობა (დღეების მიხედვით). ცხრილში მითითებულია თუ რა თანხა უნდა იქნას მიკუთვნებულ ერთ დღეზე.⁴¹

წლების მიხედვით სასამართლოს გადაწყვეტილებების ანალიზი ცხადყოფს, რომ წლებთან ერთად იზრდება ოდენობა და, ასევე, მსგავსი ზიანისთვის მეტ-ნაკლებად მსგავსი ოდენობით კომპენსაცია გაიცემა.⁴²

³⁶ Act on Criminal Proceeding, Articles 844-855 <http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=202672.367021> [20.08.2023].

³⁷ Government Decree No. 138/2018. (VII. 26.), <http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=209618.357306> [20.08.2023].

³⁸ § 5 para 2 Strafrechtliches Entschädigungsgesetz 2005

³⁹ *Oliphant K. & Wright R. W, (Eds.), Medical Malpractice and Compensation in Global Perspective, Tort and Insurance Law, de Gruyter, 2013, 27*

⁴⁰ <<https://bit.ly/39hKhtX>> [20.08.2023]; 2019 წლის ცხრილი გერმანულად იხ. <<https://bit.ly/3zzelX3>> [20.08.2023]; 2020 წლის იხ. <<https://bit.ly/3Qkw6Vu>> [20.08.2023].

⁴¹ <https://www.koerperverletzung.com/schmerzensgeld-oesterreich/#Die_Schmerzensgrade-Trias> [20.08.2023].

⁴² <<https://bit.ly/3zQdaiH>> [20.08.2023].

3.6. ხორვატია

ხორვატიის კანონმდებლობა ითვალისწინებს უკანონო პატიმრობისთვის მორალური ზიანის ანაზღაურებას.⁴³ თანხა გაიცემა უკანონო პატიმრობის დღეების პროპორციულად და ცხრილი შემუშავებულია ფინანსთა სამინისტროს მიერ, რომ დაცული იყოს თანასწორი მიდგომის პრინციპი და ასევე მხედველობაში იყოს მიღებული ქვეყნის სოციო-ეკონომიკური შესაძლებლობები.

მორალური ზიანის თაობაზე სასამართლო როგორც უკანონო თავისუფლების აღკვეთის, ისე სხვა საქმეებში, თავისი მიხედვლებით მსჯელობს. ის ხელმძღვანელობს კანონის ზოგადი კრიტერიუმებით, რომელიც ოდენობას არ ითვალისწინებს.⁴⁴

3.7. პორტუგალია

პორტუგალიის კანონმდებლობა მორალური ზიანის ოდენობას არ განსაზღვრავს. სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, ზიანის სიმძიმე და დარღვეული უფლება უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული. იგივე მუხლი განსაზღვრავს ცოლის/პარტნიორის და შვილების მიერ კომპენსაციის მიღებას ახლობლის გარდაცვალების შემთხვევაში. ასეთის არარსებობის შემთხვევაში კომპენსაციას მშობლები იღებენ.⁴⁵ ოდენობის განსაზღვრისას ასევე მოსამართლე ითვალისწინებს ბრალის ხარისხს და მსხვერპლის ეკონომიკურ მდგომარეობას.⁴⁶

3.8. საბერძნეთი

სამოქალაქო კოდექსის 105-ე და 932-ე მუხლები ადგენს მორალური ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას, თუ დელიქტი განახორციელა კერძო პირმა ან ადმინისტრაციული ორგანოს წარმომადგენელმა. აღნიშნული მუხლები არ აკონკრეტებს კომპენსაციის ოდენობას და აღნიშნავს, რომ ის უნდა იყოს გონივრული.

ამას გარდა, საბერძნეთის კონსტიტუციით განმტკიცებულია უკანონო მსჯავრდების შემთხვევაში მორალური ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა.⁴⁷ ხოლო, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 540-ე მუხლი თანხის ფარგლებს ადგენს.⁴⁸

3.9. ესტონეთი

მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლება განმტკიცებულია ესტონეთის კონსტიტუციის 25-ე მუხლით. ამასთან, უკანონო დაკავების შემთხვევაში მორალური ზიანის ანაზღაურება

⁴³ Constitution of the Republic of Croatia, Article 25; the Criminal Procedure Act, Article 14 and Article 573.

⁴⁴ Article 1100 of the Civil Obligations Act.

⁴⁵ Article 496 of the Civil Code, <<https://bit.ly/3zxWHZc>> [20.08.2023].

⁴⁶ Article 494 of the Civil Code, „where the liability is based on recklessness, compensation may be set, in an equitable manner, in an amount lower than that which would correspond to the damages caused, provided that this is warranted by the degree of culpability of the perpetrator, both his/her economic situation and that of the injured party, as well as the other circumstances of the case“, <<https://bit.ly/3Hiyl7K>> [20.08.2023].

⁴⁷ Art. 7 §4 of the Constitution.

⁴⁸ Law 4620/2019.

რება ხდება სპეციალური აქტით.⁴⁹ თავისუფლების უკანონო აღკვეთის შემთხვევაში, ზიანი გამოითვლება კალენდარული დღეების მიხედვით. დღის თანხობრივი შეფასება იცვლება ქვეყნის ეკონომიკური სტატისტიკის მიხედვით.

3.10. ბულგარეთი

ბულგარეთში მორალური ზიანი ანაზღაურდება უკანონო სასჯელის დაკისრების შემთხვევაში, რეპუტაციისა და ღირსების შელახვისთვის, შესაძლებლობის დაკარგვისთვის, ტანჯვისთვის, პერსონალური უფლებების დარღვევისთვის და სხვა. კანონმდებლობის თანახმად თანხის ოდენობას სასამართლო განსაზღვრავს.⁵⁰

3.11. ლიეტუვა

ლიეტუვაში სახელმწიფოს მიერ უფლების დარღვევის შემთხვევაში, პირს ზიანის ანაზღაურება შეუძლია პირდაპირ მოსთხოვოს იუსტიციის სამინისტროს, რომელსაც ფარგლები აქვს დადგენილი – მორალური ზიანისთვის 1500 ევრო.

სამოქალაქო კოდექსი (მუხლი 6.272) ასანაზღაურებელ თანხაზე ფარგლებს არ ადგენს და, შესაბამისად, ოდენობას მოსამართლე წყვეტს. ნიშანდობლივია ისიც, რომ ქვეყნის საკონსტიტუციო სასამართლომ 2006 წელს არაკონსტიტუციურად ცნო ჩანანერი, რომელიც განსაზღვრავდა მორალური ზიანის ზედა ზღვარს უკანონო მსჯავრდების შემთხვევებზე. სასამართლომ განმარტა, რომ დაუშვებელია საკანონმდებლო ხელისუფლებამ შეზღუდოს სასამართლოს მიხედულება, განსაკუთრებით მაშინ როდესაც ის მსჯელობს სახელმწიფოს მიერ მიყენებული დელიქტის შემთხვევაში მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრაზე.⁵¹

3.12. სლოვაკეთი

სლოვაკეთში მორალური ზიანის განსაზღვრის კრიტერიუმები კანონმდებლობითაა განსაზღვრული.⁵² კერძოდ, რაოდენობის შეფასებისას მხედველობაში მიიღება:

- დაზარალებულის ცხოვრების ხარისხი.
- გარემო, რომელშიც ის ცხოვრობს და მუშაობს.
- ზიანის მნიშვნელობა და გარემოებები, რამაც ის გამოიწვია.
- ზიანის გავლენა მსხვერპლის პირად ცხოვრებაზე.
- ზიანის გავლენა მსხვერპლის სოციალურ ცხოვრებაზე.

⁴⁹ Compensation for Damage Caused in Offence Proceedings Act, მე-11 მუხლი, <<https://bit.ly/3xlXrhz>> [20.08.2023].

⁵⁰ Art. 52 of the Obligations and Contracts Act.

⁵¹ The Constitutional Court of the Republic of Lithuania: *the legislature has no constitutional powers to establish any maximum sizes of damage inflicted upon the person by the state institutions or officials, which is subject to compensation, which would restrict the court and would prevent it from awarding just compensation for that material and/or moral damage sustained by the person*, Ruling on the compensation for damage inflicted by unlawful actions of interrogatory and investigatory bodies, the prosecutor's office, and a court, <<https://bit.ly/3mI0SKv>> [20.08.2023].

⁵² Act No. 514/2003 Coll. on Liability Caused during the Exercise of Public Authority, Section 17.

3.13. ლატვია

ლატვიის საკონსტიტუციო სასამართლომ წამოიწყო საქმე კომპენსაციების კანონის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის თაობაზე.⁵³ სადავო კანონი აწესრიგებს კომპენსაციას იმ ზიანისთვის რომელიც პირს მიადგა სისხლის სამართლის საპროცესო მოქმედებებისა და ადმინისტრაციული სახდელის დაკისრებისას. კანონის თანახმად, საშუალო თანხა არის 7000 ევრო, ხოლო თუ ზიანი განსაკუთრებით მძიმეა 10 000 და ჯანმრთელობის დაზიანებისას 30 000 ევრო. საკონსტიტუციო სასამართლომ გასაჩივრებული ნორმა არაკონსტიტუციურად არ ცნო.⁵⁴

3.14. ესპანეთი

სისხლის სამართლის კოდექსის⁵⁵ 292-ე მუხლის თანახმად, სამოსამართლო შეცდომის შედეგად თუ პირის საკუთრებას ან სხვა უფლებას მიადგა ზიანი სასამართლოს არასწორი ფუნქციონირების გამო, ბიუჯეტიდან მიიღებს კომპენსაციას. ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 294-ე მუხლის თანახმად, უკანონოდ მსჯავრდებულ პირს აქვს უფლება მოითხოვოს მორალური ზიანი, თუ კანონით განსაზღვრული წინაპირობები არსებობს.⁵⁶ თუმცა, საკონსტიტუციო სასამართლომ კანონის ფარგლები არაკონსტიტუციურად ცნო და დაადგინა, რომ მორალური ზიანი ნებისმიერი საფუძვლით უკანონო პატიმრობაზე უნდა გავრცელდეს.⁵⁷

ესპანეთში სამოქალაქო საქმეებში მორალური ზიანის ოდენობა საკანონმდებლო დონეზე არ არის მოწესრიგებული და ის წყდება ინდივიდუალური ქეისის მიხედვით. მხედველობაში მიიღება დაზარალებულის ასაკი, ნასამართლობის სტატუსი, ხელფასი და სხვა.

სახელწმიფო პასუხისმგებლობას ზიანის ანაზღაურების თაობაზე რამდენიმე კანონი აწესრიგებს: კონსტიტუცია,⁵⁸ სპეციალური აქტები ადმინისტრაციულ პროცედურებზე⁵⁹ და საჯარო სექტორზე.⁶⁰ თუმცა, არც ამ შემთხვევაშია, მორალური ზიანის ოდენობა განსაზღვრული.

⁵³ Section 14(4) of the Law on Compensation for Damages Caused in Criminal Proceedings and Record-Keeping of Administrative Violations, Section 92 of the Constitution of Latvia, <<https://bit.ly/3xJC5vH>> [20.08.2023].

⁵⁴ იხ: <<https://bit.ly/3xKMyHp>> [20.08.2023].

⁵⁵ Criminal Code (Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal), <<https://bit.ly/3xLk9kD>> [20.08.2023].

⁵⁶ „Those who, after having been remanded in custody, are acquitted for the (1) non-existence of the alleged act or, (2) for the same reason, there is a dismissal of the accusation, shall have the right to compensation, provided that they have suffered damages“.

⁵⁷ Constitutional Court, eliminates the limitation of the two cases of Article 294 and extend the compensation for moral damages to those who have suffered remand detention and who are subsequently acquitted, whatever the cause. The Case 85/2019 of the Constitutional Court (Plenary), of 19 June, Rec. 4314/2018, declares the unconstitutionality and nullity of the paragraphs “for the non-existence of the imputed act” and “for the same cause” of Article 294.1, <<https://hj.tribunalconstitucional.es/HJ/es/Resolucion/Show/25972>> [20.08.2023].

⁵⁸ Article 106.2 Spanish Constitution: „Private individuals shall, under the terms established by law, be entitled to compensation for any loss that they may suffer to their property or rights, except in cases of force majeure, whenever such loss is the result of the operation of public services“.

⁵⁹ Act 39/2015, of 1 October, on Common Administrative Procedure for Public Administrations, <<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-10565>> [20.08.2023].

⁶⁰ Act 40/2015, of 1 October, on the Legal Regime of the Public Sector (Ley 40/2015, de 1 de octubre, de Régimen Jurídico del Sector Público), <<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-10566>> [20.08.2023].

ესპანეთში ერთ-ერთი ბრძანების დანართი⁶¹ აწესრიგებს საგზაო ავარიების დროს დამდგარი დელიქტისათვის კომპენსაციის გამოთვლის წესს. ხშირად, სასამართლოები ამ დანართს იყენებდნენ ანალოგიით და ავრცელებდნენ სხვა სახის დელიქტებზეც (არასაგზაო შემთხვევებზე), თუმცა, უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, ამ დანართს არ აქვს მხოლოდ და ის მხოლოდ დამხმარე ინტრუმენტი.

შესაბამისად, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლება განმტკიცებულია სისხლის, ადმინისტრაციულ და სამოქალაქო სამართლის კანონებში. თუმცა, კანონმდებლობა არ აწესრიგებს მორალური ზიანის ოდენობას. ერთადერთ გამონაკლისს წარმოადგენს საგზაო შემთხვევები, სადაც მორალურთან ერთად ეკონომიკური ზიანის გამოთვლის წესიც/ცხრილიც გათვალისწინებულია.

3.15. ფინეთი

ფინეთში მორალური ზიანი რეგულირდება დელიქტების აქტით.⁶² ხოლო, უკანონო მსჯავრის კომპენსაციას სპეციალური კანონი აწესრიგებს.⁶³

მორალური ზიანის ოდენობას სასამართლო განსაზღვრავს, მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ დავა გამოძინარეობს უკანონოდ მსჯავრის დადებიდან ან სხვა დანაშაულიდან, რომლის მსხვერპლი ფინეთის მაცხოვრებელია და დანაშაული ფინეთში მოხდა, კანონმდებლობა ზიანის ზედა ზღვარს განსაზღვრავს, რადგან თანხას სახელმწიფო ანაზღაურებს.⁶⁴ რაოდენობა 3 წელიწადში ერთხელ გადაიხედება.

3.16. გერმანია

გერმანიის კანონმდებლობით, უკანონო მსჯავრის და სასჯელად თავისუფლების აღკვეთის შემთხვევაში განსაზღვრული მორალური ზიანის რაოდენობაა 25 ევრო დღიურად.⁶⁵ სხვა შემთხვევებში, მორალური ზიანის ოდენობა წინასწარ განსაზღვრული არ არის.

არაქონებრივი (მორალური) ზიანის ანაზღაურება გათვალისწინებულია სამოქალაქო კოდექსის 253-ე პარაგრაფით.⁶⁶ ზიანის შეფასებისას მხედველობაში მიიღება დაზიანებების სიმძიმე, მათგან გამომდინარე ემოციური ან/და ფიზიკური ტანჯვა, ხანგრძლივობა და მოპასუხის ბრალეულობის ხარისხი.

გერმანიის სასამართლოს გადაწყვეტილებების ანალიზი ცხადყოფს რომ ანალოგიურ საქმეებზე დაკისრებული ზიანი მეტ-ნაკლებად მსგავსია და ოდენობის გაზრდა დამამძიმებელი გარემოებების გათვალისწინებით ხდება.⁶⁷ მაგალითად, დღესასწაულების ან/და შვებულების

⁶¹ Royal Legislative Decree 8/2004, of 29 October, approving the revised text of the Law on civil liability and insurance in motor vehicle traffic, <<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2004-18911>> [20.08.2023].

⁶² Chapter 5 of the Tort Liability Act.

⁶³ The Act on Compensation for Crime Damage, 1204/2005.

⁶⁴ <<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2005/20051204>> [20.08.2023].

⁶⁵ Gesetz über die Entschädigung für Strafverfolgungsmaßnahmen vom 8. März 1971 (BGBl. I S. 157), das zuletzt durch Artikel 6 Absatz 19 des Gesetzes vom 13. April 2017 (BGBl. I S. 872) geändert worden ist, <<https://www.gesetze-im-internet.de/streg/BJNR001570971.html>> [20.08.2023].

⁶⁶ <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p0761> [20.08.2023].

⁶⁷ გერმანიის ფედერალური სასამართლოების მიერ მორალური ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით მიღებული განსაკუთრებული გადაწყვეტილებების რეზიუმეთა ერთობლიობა. სამართლის ელექტრონული ბიბლიოთეკა, <<http://www.library.court.ge/upload/moraluri%20ziani%20asdasfda.pdf>> [20.08.2023].

დღეებში მორალური ზიანის რაოდენობა შესაძლოა გაიზარდოს, რადგან დაზარალებული ვერ სარგებლობს ამ დღეებით.⁶⁸

საინტერესოა მორალური ზიანის დაკისრების ნაწილში სასამართლოს განმარტებები და მიმართება სისხლის სამართალთან. ერთ-ერთ საქმეში სასამართლომ განიხილა სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი ქალის საქმე. დაზარალებულს, „სხეულზე აღენიშნებოდა მრავლობითი სისხლჩაქცევები და მძიმე ფსიქიკური დარღვევები. მოძალადე მას 3,5 საათის განმავლობაში სცემდა, ახრჩობდა, თმებს გლეჯდა და სიკვდილით ემუქრებოდა. დამნაშავეისათვის 6,5 წლით თავისუფლების აღკვეთის ფაქტს, საკომპენსაციო თანხის ოდენობა არ შეუმცირებია. სასამართლომ მიიჩნია, რომ დამნაშავეისთვის თავისუფლების აღკვეთა საზოგადოებისათვის წარმოადგენდა მორალური ზიანის ანაზღაურებას და არა თვით დაზარალებულისათვის.“⁶⁹

დასკვნის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყნები სამ კატეგორიად შეძლება დაიყოს:

– **მორალური ზიანის ოდენობა განისაზღვრება მოსამართლის შეხედულებით:** ბელგია; პორტუგალია; ბულგარეთი; სლოვაკეთი.

– **მორალური ზიანის ოდენობა საკანონმდებლო დონეზე განსაზღვრულია რამდენიმე შემთხვევაზე (ძირითადად უკანონო მსჯავრდება):** უნგრეთი; ხორვატია; საბერძნეთი; ესტონეთი; ლიეტუვა; ლატვია; ფინეთი; გერმანია; აშშ-ს რამდენიმე შტატი (ზოგი ქვეყანა ყველა შემთხვევაზე აწესებს ზედა ზღვარს).

– **საორიენტაციო/სარეკომენდაციო ცხრილები, რომელიც დაზიანების ხარისხების მიხედვით განსაზღვრავს მორალური ზიანის ოდენობას:** ავსტრია; გაერთიანებული სამეფო; ესპანეთი.

– შესაბამისად, ქვეყნები, რომლებიც, საქართველოს მსგავსად, მხოლოდ მოსამართლის შეხედულებას ემყარებიან, რაოდენობის განსაზღვრისას, ცოტაა. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ქვეყნების კანონმდებლობა საკმაოდ დეტალურია და კრიტერიუმებს განსაზღვრავს.

4. დასკვნა

როგორც კვლევამ აჩვენა, საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში ბევრი ხარვეზი და ბუნდოვანებაა. კერძოდ, კანონის ჩანაწერი მორალური ზიანის ოდენობის თაობაზე ზოგადია და არ მოიცავს კონკრეტულ კრიტერიუმებს. სასამართლოს გადაწყვეტილებებით დაკისრებული მორალური ზიანის ოდენობა, ხშირად, არ არის მიყენებული ზიანის პროპორციული. ამასთან, ანალოგიური/მსგავსი ფაქტობრივი გარემოებების შემთხვევაში დაკისრებული ზიანის ოდენობები მნიშვნელოვნად განსხვავდება.

სასურველია შეიქმნას ინტერდისციპლინური კომისია, რომელიც იმუშავებს პრობლემის სიღრმისეულ შესწავლაზე. გაანალიზებს ყველა გადაწყვეტილებას და განაზოგადებს მიგნებებს. ამასთან, გააკეთებს შედარებითსამართლებრივ ანალიზს და ამის საფუძველზე შეიმუშავებს რეკომენდაციებს. მსგავსი პრეცედენტი არსებობს გაერთიანებულ სამეფოში სადაც სპეციალურმა საპარლამენტო ორგანომ (Law Commission) ჩაატარა კვლევა და შეიმუშავა დეტალური სახელმძღვანელო დოკუმენტი, რომელიც ეხმარება მოსამართლეს მორალური ზიანის კრიტერიუმების შეფასებასა და ოდენობის განსაზღვრაში. კომისიაში აუცილებლად უნდა იყვნენ მინვეული სპეციალური დარგის წარმომადგენლები, რომლებიც სამედიცინო და სხვა

⁶⁸ იქვე, 80-81.

⁶⁹ იქვე, 58.

პროფილური პერსპექტივიდან ზიანის შეფასებას შეძლებენ. ზიანზე მსჯელობისას უნდა შეფასდეს მისი გავლენა მსხვერპლის მთელს სიცოცხლეზე. პროცენტული შეფასების შემდეგ, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ზიანი (ფიზიკურად, ფსიქიკურად, სოციალურად), უნდა შემუშავდეს სარეკომენდაციო ცხრილი/კრიტერიუმები, სავარაუდო ოდენობების მითითებით. ასევე გაკეთდეს განმარტება კონკრეტული სახის ზიანი, რა გავლენას ახდენს ჯანმრთელობასა და, ზოგადად, სიცოცხლის ხარისხზე. სახელმძღვანელოდ შესაძლოა გამოყენებული იყოს გაერთიანებული სამეფოსა და ავსტრიის მიერ შემუშავებული რეკომენდაციები/ცხრილები.

რაოდენობის თაობაზე შემუშავებული დასკვნა, უნდა იყოს სარეკომენდაციო ხასიათის და მას ვერ ექნება მბოჭავი ძალა.

კანონის არსებული ჩანაწერი, რომ პრაქტიკაში ბევრ ხარვეზსა და ბუნდოვანებას იწვევს, წინამდებარე კვლევით დადასტურდა. შესაბამისად, შედარებითსამართლებრივი ანალიზის საფუძველზე კანონმდებლობა უნდა დავიწროვდეს. კანონმდებელმა უნდა შეიმუშავოს ის კრიტერიუმები, რასაც მოსამართლემ მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას ყურადღება უნდა მიაქციოს.

განვითარებული ქვეყნების პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ ყველა ქვეყანამ გარკვეულ ეტაპზე დაიწყო მორალური ზიანის თაობაზე გადაწყვეტილებების კრიტიკული ანალიზი. ისინი ყოველწლიურად სტატისტიკურ მონაცემს შეიმუშავებდნენ და აქვეყნებდნენ. ანგარიშში ასახული იყო გადაწყვეტილებები, კერძოდ, რაში გამოიხატებოდა დამდგარი ზიანი და რა იყო დაკისრებული მორალური ზიანის ოდენობა. ეს მოსამართლეებს აძლევდათ შესაძლებლობას მეტ-ნაკლებად მსგავსი გადაწყვეტილებები მიეღოთ და ასევე ააშკარავებდა არაპროპორციულ ოდენობებს. ეს წესი ხელს უწყობდა როგორ გამჭვირვალობას, ასევე მიდგომების უნიფიკაციას.

აქედან გამომდინარე, საქართველოს საერთო სასამართლოებმა ყოველწლიურად უნდა გამოსცენ ანალოგიური ანგარიში, სადაც ასახული იქნება ყველა შემთხვევა, როდესაც მოპასუხეს მორალური ზიანის ანაზღაურება დაეკისრა; რა ოდენობით და რაში გამოიხატებოდა მიყენებული ზიანი. აღნიშნული ხელს შეუწყობს ერთგვაროვანი პრაქტიკის ჩამოყალიბებას და, ასევე, გაზრდის გამჭვირვალობას.

ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი რეკომენდაციის აღსრულება, მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს სამართალწარმოებისას თანასწორობის პრინციპის დაცვას. საკანონმდებლო დონეზე კრიტერიუმების შემოღება და სარეკომენდაციო ცხრილის შემოღება თავიდან აგვაცილებს როგორც მსგავს ფაქტებზე რადიკალურად განსხვავებულ შედეგს, ასევე, ადეკვატურ მოლოდინებს შეუქმნის მხარეებს.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31, 24/07/1997
2. ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 1950.
3. არისტოტელე, ევდემოსის ეთიკა, წიგნი IV, მერანი, 2016.
4. გერმანიის ფედერალური სასამართლოების მიერ მორალური ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით მიღებული განსაკუთრებული გადაწყვეტილებების რეზიუმეთა ერთობლიობა. სამართლის ელექტრონული ბიბლიოთეკა <<http://www.library.court.ge/upload/moraluri%20ziani%20asdasfda.pdf>> [20.08.2023].
5. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს რეკომენდაციები სამოქალაქო სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე, 2007.

6. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2019 წლის 16 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე ბს-327-309(2კ-07).
7. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 11 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-669-2019.
8. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 24 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-238-2019.
9. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 10 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-660-660-2018.
10. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 11 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-111-111-2018.
11. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 23 დეკემბერის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-543-518 2016.
12. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 9 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-714-677-2013.
13. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 1 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-756-717-2013.
14. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 1 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-247-237-2013.
15. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 14 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-95-90-2013.
16. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2012 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე ბს-78-78(კ-12).
17. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 4 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-762-818-2011.
18. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2003 წლის 22 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე ას-43-745-03.
19. Constitution of Spain, 31/10/1978.
20. Constitution of Greece, 11/06/195.
21. Act No. 514/2003 Coll. on Liability Caused during the Exercise of Public Authority, Slovakia 28/10/2003.
22. Compensation for Damage Caused in Offence Proceedings Act, Estonia 01/05/2015.
23. Government Decree of Hungary No. 138/2018 (VII. 26.).
24. Law on Compensation for Damages Caused in Criminal Proceedings and Record-Keeping of Administrative Violations, Latvia 30/11/2017.
25. Obligations and Contracts Act of Bulgaria, State Gazette No. 275/22.11, 1950.
26. Tort Liability Act of Finland, 1974.
27. Finland Act 1204/2005 on Compensation for Crime Damage, 29/12/2005.
28. Constitution of Latvia, 15/02/1922.
29. Civil Code of Hungary, 01/05/1960.
30. Civil Code of Portugal, 26/11/1966.
31. Code of Criminal Procedure of Hungary, 31/12/1978.
32. Constitution of the Republic of Croatia, 22/12/1990.
33. Criminal Code of Spain, 23/11/1995.
34. Civil Obligations Act of republic of Croatia, 04/03/2005.
35. Fundamental Law of Hungary, 18/04/2011.
36. Law of Greece 4620/2019, ΦΕΚ Α 96, 11/06/2019.
37. Act of Spain 39/2015, of 1 October, on Common Administrative Procedure for Public Administrations.

38. Act of Spain 40/2015, of 1 October, on the Legal Regime of the Public Sector.
39. Royal Legislative Decree of Spain 8/2004, of 29 October.
40. Bürgerliches Gesetzbuch, Ausfertigungsdatum: 18.08.1896 Vollzitat: "Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002.
41. Gesetz über die Entschädigung für Strafverfolgungsmaßnahmen vom 08/03/1971.
42. 10th, 14th, 15th, 16th editions of the Judicial College Guidelines for the Assessment of General Damages in Personal Injury Cases (JC Guidelines).
43. Damages for Personal injury: non-pecuniary loss, A Consultation Paper, Law Commission Consultation Paper No140 and Law Com No 257.
44. ECPRD (The European Centre for Parliamentary Research and Documentation), Request n°: 4213, Response of the Parliament of Belgium.
45. *Grabenwarter C.*, *European Convention on Human Rights: Commentary*, Bloomsbury Publishing, 2014.
46. *Levmore S.*, *Foundations of Tort Law*, Foundation Press / Thomson Reuters, 1994.
47. *Oliphant K. & Wright R. W.*, (Eds.), *Medical Malpractice and Compensation in Global Perspective*, Tort and Insurance Law, de Gruyter, 2013.
48. *Plosser W. M.*, *Sky's The Limit? A 50-State Survey of Damages Caps and the Collateral Source Rule*, Mondaq, 2018.
49. *Allstate Ins. Co. v. Ramos*, (D.C. 2001), 782 A.2d 280, 282.
50. *Brannigan v. Usitalo*, (N.H. 1991), 587 A.2d 1232.
51. *Keenan v. United Kingdom*, [2001] ECHR (no. 27229/95).
52. *Kontrova v Slovakia*, [2007] ECHR (no. 7510/04).
53. *Poghosyan a Baghdasaryan v Armenia*, [2012] ECHR (no. 22999/06).
54. *Sofie v. Fibreboard Corporation*, (Wash. 1989), 771 P.2d 711.
55. *Strafrechtliches Entschädigungsgesetz 2005*.
56. The Case 85/2019 of the Constitutional Court (Plenary) of 19 June, Rec. 4314/2018.
57. The Case No. 23/04 of the Constitutional Court of 19/08/20016.